

De grote invloed van Fortuin op de nieuwe regering.

Door Maurice de Hond

De electorale ontwikkelingen rondom Leefbaar Nederland en Pim Fortuin voltrokken zich in de afgelopen twee maanden op een voor Nederland unieke manier. Het is nog nooit vertoond dat een net opgerichte politieke partij bij landelijke peilingen al op circa tien zetels zit. In de afgelopen veertig jaar is het aantal malen gebeurd dat een nieuwe partij bij de verkiezingen direct op zeven zetels kwam (van D66 tot en met de Ouderenpartijen), maar die score was dan altijd hoger dan bij de peilingen kort voor de verkiezingen zelf. De huidige ontwikkeling lijkt veel meer op datgene wat o.a. in Hilversum en Utrecht is gebeurd bij de start van de Leefbare partijen bij de Gemeenteverkiezingen aldaar. En dat leidde direct tot een score van 20% bij de daaropvolgende verkiezingen, die binnen zes maanden na de oprichting plaatsvonden. Al in mijn boek uit 1986 "Hoe wij kiezen" heb ik aangegeven dat er in principe de ruimte is voor een nieuwe partij, die direct op een niveau van meer dan 15 a 20 zetels kan komen, mits het aan de juiste voorwaarden voldoet. Het lijkt erop dat nu dit moment is gekomen. Ik sluit dus niet uit dat Leefbaar Nederland met Pim Fortuin op 15 mei 2002 meer dan 20 zetels zal behalen. De gevolgen voor de vorming van de regering en de wijze waarop politiek in Nederland bedreven zal worden zouden wel eens heel ingrijpend kunnen zijn. De electorale en politieke ontwikkelingen in Utrecht en Hilversum lijken daartoe een vingerwijzing te geven.

Hoewel aanvankelijk de media in Nederland de kandidatuur van Fortuin positief leek te benaderen lijkt die stemming in de afgelopen twee maanden omgeslagen te zijn. Een bijkomend gevolg lijkt te zijn dat men zich dan ook amper kan voorstellen dat LN en Fortuin een zeer goede verkiezingsuitslag zouden kunnen behalen. Dat ondertussen LN in de peilingen van politieke voorkeur een ontwikkeling doormaken die ongekend is in de Nederlandse politieke geschiedenis lijkt velen te ontgaan. Een score van tien zetels door een nieuwe partij in landelijke peilingen is nog niet voorgekomen. Wel was het zo dat een aantal nieuwe partijen bij de verkiezingen direct op zeven zetels kwamen, maar in de peilingen voorafgaande aan die verkiezingen stonden die partijen dan wel lager dan die score van zeven zetels. En het is mijn stellige overtuiging dat LN in de komende maanden nog een zeer forse stijging kan doormaken. Dat stel ik niet alleen, omdat ik in de afgelopen 15 jaar al vaker heb aangegeven dat er electorale ruimte is voor een nieuwe partij die direct op 20 a 30 zetels kan komen, maar ook omdat het erop lijkt dat bij deze verkiezingen vele factoren voor LN en Fortuin gunstig staan om dit resultaat al te behalen. In Utrecht en Hilversum hebben bij gemeenteraadsverkiezingen voor 1998 hebben de Leefbaar partijen direct bij de start al een zeer goed resultaat behaald (en in een aantal andere plaatsen trouwens ook). In 1994 werd Leefbaar Hilversum bij voorbeeld zes maanden na de oprichting met 20% direct de grootste partij. De stelling dat dit alleen bij Gemeenteraadsverkiezingen zou kunnen, maar niet bij landelijke verkiezingen heb ik altijd bestreden. En het lijkt er nu op dat de juiste mix van factoren aanwezig is om ook bij landelijke verkiezingen vanuit het niets direct een groot aantal zetels te behalen. Een aantal van 25 lijkt me zeker niet uitgesloten.

De volgende factoren zorgden ervoor dat er ruimte was en is voor een nieuwe partij die direct een hoge score haalt:

- De politieke tegenstellingen bij de belangrijkste bestaande partijen zijn in de ogen van de kiezers vrij klein. Acht jaar Paars zonder een evidente oppositiepartij werken dat gevoel verder in de hand.
- De kiezer is tussen verkiezingen steeds mobieler geworden. Het verlies van het CDA uit 1994 van 20 zetels was daarvoor ondenkbaar. (Grote overwinningen tot 1965 betroffen vaak niet meer dan 2% en daarna niet meer dan 6%),
- De grote politieke blokken in Nederland hebben te maken met een steeds kleinere loyaliteit onder de kiezers. Wat het CDA is gebeurd bij het verdwijnen van Lubbers in 1994 kan de PvdA ook gebeuren bij het verdwijnen van Kok. Dat houdt in dat er een steeds groter aantal “loslopende” kiezers zijn, die de neiging hebben om als een zwerm vogels samen ergens neer te dalen.
- Er is sprake van een steeds lagere opkomst bij verkiezingen. Ook dat heeft als gevolg dat de kiezers die wel opkomen per persoon als het ware een grotere invloed hebben op de uiteindelijke uitslag. Als een partij op de een of andere manier wel kiezers kan aantrekken die anders niet zouden opkomen dan kan een dergelijke partij een zeer goede uitslag boeken.

Een prima uitgangspunt voor een partij die uit het niets direct groot op de Nederlandse politieke kaart komt te staan. En om de volgende redenen lijkt volgens mij Fortuin met Leefbaar Nederland prima aan de eisen die men daaraan zou kunnen stellen te kunnen voldoen:

- Zowel kiezers als de media lijken behoefte te hebben aan iemand die zich duidelijk onderscheidt van het nogal kleurloze en saaie Haagse palet. Niet voor niets is Fortuin de afgelopen maanden op heel veel plaatsen verschenen (in televisieprogramma's, kranten en tijdschriften).
- Degenen die de publicaties van Fortuin in de afgelopen jaren (boeken en columns) hebben gevolgd weten dat hij over een groot aantal punten die in de politiek spelen duidelijke standpunten heeft, waarbij hij zich fors afzet tegen de huidige Nederlandse politici en het politiek systeem, die ongetwijfeld gedeeld wordt door een niet gering aantal Nederlanders. Ik baseer dit o.a. op zijn boek “Droomkabinet” dat dit voorjaar uitkwam en die m.i. verplichte literatuur is voor degenen die zijn electorale potentie willen inschatten (journalisten en politieke tegenstanders!). Op dit moment lijken die opvattingen over allerlei onderwerpen onder te sneeuwen door de aandacht voor de onderwerpen “asielzoekers” en “islam”, maar tot aan mei 2002 zullen ook andere punten op de agenda komen en bedebateerd.
- En ten aanzien van de onderwerpen die nu spelen, met name “islam” en in mindere mate de “asielzoekers” gebeurt exact datgene wat we ook op andere momenten in Nederland en daarbuiten hebben gezien. Omdat de standpunten niet vallen onder de categorie “politiek correct” wordt er door de opiniemakers gedacht dat het ook geen aanhang onder de kiezers zou behoren te hebben. Daarbij over het hoofd ziende dat de betreffende standpunten, of je het wil of niet, door vele kiezers gedeeld worden, en dus

- maar door een persoon worden verwoord. Alleen dat al geeft een grote electorale stimulans aan die ene partij.
- Juist het kenmerk van Fortuin (je vind hem prima of je haat hem) is electoraal gezien een groot voordeel. Je hoeft “maar” 15% van de kiezers achter je te krijgen om meer dan 25 zetels te behalen.
 - En ten slotte gaat er nog iets gebeuren wat de electorale positie van Fortuin en Leefbaar Nederland verder zal gaan versterken. Elke keer als een partij waar dan ook in de wereld opkomt met een onderwerp dat niet “politiek correct” is wordt het verketterd door de bestaande politieke partijen en een groot deel der media. Maar elke keer weer blijkt dat juist die electorale positie van die partij te versterken. Die fase zal volgens mij in Nederland nog gaan komen.

Mocht Leefbaar Nederland inderdaad de score gaan behalen die ik hierboven aangeef (en volgens mij is de enige hinderpaal hiervoor Fortuin zelf, die nog wel eens de neiging heeft bij sommige punten door te schieten en dus tot aan mei a.s. een fatale fout zou kunnen maken), dan zullen de politieke gevolgen groot zijn. Het volgende scenario zou zich dan immers kunnen voltrekken.

Bij een score van meer dan 20 zetels voor LN is het uitgesloten dat VVD en PvdA samen meer dan 75 zetels zullen behalen. Derhalve zal er altijd weer een driepartijen kabinet gevormd moeten worden. Een verder verzwakt D66 (en bij een hoge score van LN zal D66 ruim onder de 10 zetels eindigen) heeft aangegeven dan niet in de regering te zullen stappen. Maar welke partij moet er dan bij? Het CDA, Groen Links of misschien LN?

Of stevenen we dan af op een regeringscombinatie waaraan hetzij de VVD of de PvdA niet meedoet? Maar ook die combinatie zal dan zeker moeten bestaan uit drie partijen. Zowel de combinatie van de VVD met het CDA als de PvdA met het CDA hebben zeker een derde partij nodig. Maar bij een hoge score van LN zou het wel eens zo kunnen zijn dat de enige derde partij die dan de regering over de 75 zetels helpt Leefbaar Nederland is. En die vorming wordt dan trouwens ook weer beïnvloed door welke partij de grootste wordt, VVD of PvdA?

De ervaring van Hilversum en Utrecht leert dat zelfs toen daar de Leefbare partij direct de grootste was geworden zij niet in het bestuur terechtkwamen. En als de eis van LN is dat deelname aan de regering betekent dat Fortuin premier zal moeten worden lijkt ook na een fantastische uitslag voor LN het niet waarschijnlijk dat de andere partijen hem die rol zullen geven.

Op basis van die overwegingen zou een regeringscombinatie VVD+PvdA+CDA niet zo onwaarschijnlijk zijn als men nu wellicht zou denken.

Een goed scorende LN dat niet in de regering komt zal dan dus de grootste en meest spraakmakende oppositiepartij worden. Het wordt dan interessant om te zien of het ingebouwde risico-element van Fortuin (geen bindend figuur voor zijn fractie) overheerst en LN weer net zo snel verdwijnt als het gekomen is of dat gebeurt wat in Hilversum en Utrecht is gebeurd. Bij de volgende verkiezingen werden de Leefbaren nog veel groter (in Hilversum meer dan 34%) en daarmee de dominante factor. Of Fortuin met een grote fractie na mei 2002 als grootste oppositiepartij in de Kamer terechtkomt of direct in de regering het zal duidelijk zijn dat de invloed van Fortuin op de toekomst van de politiek in Nederland groot

zal zijn en ook wat dat betreft de situatie van voor september 2001 ingrijpend gewijzigd is.